

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

عنوان پایان نامه:

اصل فردی کردن قراردادهای تامین کیفری و پیامد آن بر اتخاذ تصمیم قضایی

استاد راهنما:

دکتر نجفی ابرندآبادی

استاد مشاور:

دکتر موذن زادگان

دانشجو:

محمد نرگسیان

بهار ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با سپاس از سه وجود مقدس:

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...

موهایشان سپید شد تا ما روسپید شویم...

و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشنگر راه ما باشند...

پدرانمان؛

مادرانمان؛

استادانمان؛

بر خود فرض می دانم کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم؛

از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر نجفی که با ایجاد نگرشی جامع در باب تناسب

قرار تامین کیفی سرآغاز حرکتی موثر در این شاخه از علم حقوق گردیده و همواره

راهنما و راه گشای نگارنده در اتمام و اکمال پایان نامه بوده است.

از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای موزن زادگان که با حسن خلق و فروتنی از هیچ

مساعدتی دریغ ننمودند؛

هم چنین از دقت نظر استاد محترم داور جناب آقای دکتر فتاحی که بدون مساعدت ایشان

هرگز این رساله به نتیجه مطلوب نمی رسید.

چکیده:

تنوع رفتارهای بزهکارانه و پیچیده تر شدن پدیده های مجرمانه که بخشی از واقعتهای جامعه در حال تحول است، کشف حقیقت و اتخاذ تصمیمی منطبق با واقع را با اشکال و اطاله روبرو کرده است. خوف فرار یا پنهان شدن، متهم، از بین رفتن اثار و دلایل جرم و توجیهاتی دیگر، موجب پیدایش تاسیسی به نام "قرار تامین کیفری" شد که یک نوع از ان، توقیف متهم و فرستادن او به زندان است. این، در حالی است که آثار زیانبار زندان بر فرد، خانواده ی او و جامعه، روز به روز آشکارتر میشود و ازدیاد روزافزون جمعیت زندان اثار نکبت بار خود را عمیق تر میکند. در موقع صدور قرارهای تامین کیفری، باید به تناسب قرار تامین با جرم و مجرم توجه شود، زیرا رعایت این امر در نهایت میتواند منجر به اصلاح و بازپروری بزهکاران منجر شود. در این تحقیق سعی شده با تبیین عوامل موثر در صدور قرار تامین مناسب،(هم از منظر قانون ایین دادرسی کیفری و هم لایحه جدید قانون ایین دادرسی کیفری) حتی الامکان از صدور قرار تامین بازداشت موقت خودداری شود. همچنین در این تحقیق آثار فردی قرار تامین بررسی شده است، چندان که صدور قرار تامین نامتناسب میتواند از لوازم ارتکاب جرم یا تکرار جرم باشد.

واژگان کلیدی:

قرار تامین کیفری، اصل فردی کردن، شخصیت متهم، بازداشت موقت، جرم

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....
۲	الف) بیان مساله.....
۶	ب) سوالات تحقیق.....
6	ج) فرضیات تحقیق.....
6	د) سوابق تحقیق.....
10	و) روش تحقیق.....
11	ز) تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح.....
12	ح) مشکلات و تنگناهای تحقیق.....
13	ط) ساماندهی تحقیق.....
۱۴	کلیات: انواع قرارهای تامین کیفری در قانون ایین دادرسی کیفری.....
۱۴	۱- قرار آزادی متهم با قول شرف.....
۱۴	۲- قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام.....
۱۵	۳- قرار اخذ کفیل.....
۱۶	اول: اقدام متهم در مقابل قرار.....
۱۷	دوم: پایان تعهد کفیل.....
۱۷	۴- قرار تامین وثیقه.....
۱۷	اول: میزان وثیقه.....
۱۸	دوم: صدور قرار قبولی وثیقه.....
۱۹	۵- قرار بازداشت موقت.....
۱۹	اول: اصول حاکم بر بازداشت موقت.....
۲۰	دوم: موارد بازداشت موقت.....
۲۰	الف: موارد اختیاری بازداشت موقت.....
۲۲	ب: موارد اجباری بازداشت موقت.....
۲۵	سوم: انتقادات وارده بر بازداشت موقت.....
27	بخش اول: تحلیل حقوقی_ جرمشناختی فردی کردن قرارهای تامین کیفری.....
29	فصل اول: تحلیل حقوقی فردی کردن قرارهای تامین کیفری.....
33	گفتار اول: اهمیت جرم و شدت مجازات.....
۳۳	بند اول: اهمیت جرم ارتكابی.....
۳۵	بند دوم: شدت مجازات.....
38	گفتار دوم: دلایل و اسباب اتهام.....
۴۲	گفتار سوم: احتمال فرار متهم و از بین رفتن آثار جرم.....
۴۴	گفتار چهارم: سابقه متهم.....
۴۵	بند اول: سابقه کار.....
۴۶	بند دوم: سابقه تحصیل.....
۴۸	بند سوم: سابقه کیفری.....
۵۱	بند چهارم: سابقه خانوادگی.....
۵۲	گفتار پنجم: تناسب قرار تامین با ضرر و زیان ناشی از جرم.....
۵۷	فصل دوم: تحلیل جرمشناختی فردی کردن قرارهای تامین کیفری.....
۵۸	گفتار اول: سن متهم.....
۶۱	گفتار دوم: وضعیت مزاج.....
۶۴	گفتار سوم: حیثیت متهم.....
۶۷	گفتار چهارم: حالت خطرناک.....

- بند اول: ارکان حالت خطرناک ۶۸
- بند دوم: ارزیابی، سنجش و تشخیص حالت خطرناک ۶۹
- بند سوم: برآورد درجه حالت خطرناک جرمشناختی ۷۱
- بخش دوم: آثار فردی کردن قرارهای تامین کیفری ۷۵
- فصل اول: آثار جرمشناختی_ کیفرشناختی فردی کردن قرارهای تامین کیفری ۷۵
- گفتار اول: لزوم تشکیل پرونده شخصیت در فرایند کیفری ۷۶
- بند اول: تعریف شخصیت و مفهوم پرونده شخصیت ۷۷
- بند دوم: سابقه تاریخی تشکیل پرونده شخصیت ۷۸
- بند سوم: مبانی و اهداف تشکیل پرونده شخصیت ۸۱
- بند چهارم: مراحل مختلف تشکیل پرونده شخصیت در فرایند دادرسی کیفری ۸۵
- بند پنجم: جایگاه پرونده شخصیت در قوانین دادرسی کیفری ۸۷
- گفتار دوم: کاهش جمعیت زندانها ۹۱
- بند اول: سیاست کاهش جمعیت زندانها و مبانی آن ۹۲
- ۱- اصل
- برائت ۹۳
- ۲- حقوق و آزادیهای افراد ۹۴
- ۳- تعهدات و انتظارات بین المللی ۹۶
- ۴- پرهیز از پیامدهای ناگوار زندان ۹۸
- بند دوم: تاثیر قرار بازداشت بر جمعیت زندان ۱۰۱
- بند سوم: ابعاد سیاست کاهش جمعیت زندان ۱۰۵
- بند چهارم: بررسی آمار زندانیان تحت قرار تامین کیفری ۱۰۷
- ۱- قرارهای تامین کیفری و جمعیت زندانها در دادگاهها عمومی و انقلاب (۱۳۷۳-۱۳۸۱) ۱۰۷
- ۲- قرار تامین کیفری و جمعیت زندان متعاقب تشکیل دادرسی عمومی و انقلاب (۱۳۸۱) ۱۰۹
- فصل دوم: آثار حقوقی فردی کردن قرارهای تامین کیفری ۱۱۲
- گفتار اول: آثار فردی کردن قرارهای تامین کیفری بر فرایند رسیدگی ۱۱۲
- گفتار دوم: آثار فردی کردن قرارهای تامین کیفری بر صدور حکم ۱۱۶
- نتیجه گیری ۱۱۹
- پیشنهادهای ۱۲۳
- ۱- تهیه قوانین صریح و فراگیر ۱۲۳
- ۲- تنوع در قرارهای تامین و نظارت قضایی ۱۲۴
- ۳- تحدید مداخله قانونگذار در انتخاب قرارهای تامین ۱۲۵
- ۴- محدودیت در مقامات صادر کننده قرارهای تامین ۱۲۷
- ۵- توسعه امکانات اجرای قرار تامین ۱۲۸
- ۶- اصلاح فرهنگ استفاده از قرارهای تامین ۱۲۹
- ۷- خودداری از افراط در خوش رفتاری با متهمان ۱۳۱
- فهرست منابع: ۱۳۳
- الف: منابع فارسی ۱۳۳
- ب: منابع انگلیسی ۱۴۲

مقدمه

هم اکنون اصل برائت "میراث مشترک حقوقی همه ی ملل مترقی جهان به مثابه سدی عظیم در مقابل سلب آزادی افراد و اعمال محدودیت بر انسان ها ، مورد قبول همه ی نظام های حقوقی جهان قرار گرفته و علاوه بر قوانین داخلی کشورها ، در مقررات بین المللی نیز پیش بینی شده است"^۱. اصل سی و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هم انرا ذکر کرده است. و در واقع مجوز سلب آزادی و تحمیل رنج و عذاب بزهکاری است . اما این اصل در مورد حد وسط بین برائت و بزهکاری ، یعنی کسی که در معرض اتهام قرار گرفته و هنوز بزهکاری اش ثابت نشده ، صدق نمی کند و اصولاً نباید قبل از احراز مجرمیت و جز در مقام اجرای مجازاتهای قانونی کسی را مشمول محدودیت و تحمل رنج قرار داد . از سوی دیگر، انجام تحقیقات کافی و تحصیل دلیل و سپس محاکمه ی او که کلیه تضمینات لازم را برای دفاع از متهم در برداشته باشد محتاج صرف زمان است . بیم فرار متهم ، امحاء اثار و ادله ی جرم و سایر توجیحات قرارهای تامین ، دستگاه عدالت کیفری را به استفاده از این تاسیس حقوقی ناچار میکند، که نتیجه اجتناب ناپذیر آن توقیف بعضی متهمان است. در واقع ، بناچار "... در مرحله ی پیش از اثبات اتهام ، اصل برائت در این مورد نادیده انگاشته می شود."^۲ کشور ما به عنوان عضوی از جامعه بین المللی، تعهداتی در قبال برخی اسناد حقوق بشر و مقررات بین المللی مربوط به حقوق کیفری (از جمله میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶) دارد و یا برای جلب

---

^۱ اشوری، محمد، عدالت کیفری (مجموعه مقالات) (چاپ اول، ۱۳۷۶، تهران، انتشارات گنج دانش)، ص ۱۳۵
^۲ رحمتل، منصور، دادرسی عادلانه و مقررات دادرسی کیفری ایران، مجموعه مقالات تازه های علوم جنایی، (چاپ اول، ۱۳۸۸، تهران، نشر میزان)، ص ۴۲

منافع جهانی ناچار است در رفتارهای خود با متهمان، از جمله کاهش بازداشت آنها، حداقل‌هایی را رعایت نماید، که برای به نیل به این اهداف باید به تناسب قرار تامین با جرم و مجرم توجه داشت.

الف) بیان مساله

در فرآیند داری کیفری یکی از تصمیماتی که به محض دستیابی به متهم انجام می دهند صدور قرار تامین کیفری متناسب است که، با استفاده از آن، می توانند در هر موقع که می خواهند به متهم دسترسی داشته باشند، تا از توقف در روند دادرسی جلوگیری نمایند. پس از دستگیری متهم، قاضی دادگاه در مورد شرایط آزادی وی تصمیم می گیرد، و این تصمیم می تواند تاثیر بسزایی در روند دادرسی داشته باشد و امروزه در تمام قوانین آیین دادرسی کیفری های دنیا قرارهای تامین کیفری متنوعی پیشنهاد شده اند که قاضی ناگزیر از انتخاب تعدادی محدود از قرار تامین نباشد. در قانون آیین دادرسی کیفری ما پنج نوع قرار تامین کیفری پیشنهاد شده است (التزام به حضور با قول شرف، التزام به حضور با تعیین وجه التزام، قرار کفالت، قرار وثیقه، قرار بازداشت موقت) و یک قرار تامین کیفری هم به عنوان قرار تامین کیفری مکمل پیش بینی شده است (قرار عدم خروج از کشور)، در مجموع این قرارها کافی برای همه متهمین نیستند و در این راستا در لایحه قانون آیین دادرسی کیفری، علاوه بر قرارهای تامین کیفری مذکور، "قرار نظارت قضایی" هم پیشنهاد شده است که با وجود تنوع و گستردگی آنها، دادرس میتواند قرار متناسبتری با توجه به متهم صادر کند. انواع تامین و میزان تامین مطابق ماده ۱۳۲. د. ک پنج نوع قرار تامین کیفری تعیین شده است که به ترتیب یکی نسبت به دیگری شدیدتر است. میزان تامین را نباید با انواع تامین اشتباه نمود انواع تامین کیفری محدود به همان

پنج نوع مذکور در ماده ۱۳۲ است اما میزان تامین یعنی مبلغی که برای هر تامین در نظر گرفته می شود، از یک ریال تا بسته به نوع جرم متغیر است. وقتی می گوئیم «قرار اخذ وثیقه» یا «قرار اخذ کفیل» ، این عبارت حاکی از نوع تامین است، اما وقتی می گوئیم وثیقه به میزان فلان مقدار، این عبارت، بیانگر میزان تامین است که با کاهش یا افزایش تورم تغییر می یابد.

و امروزه در تمام مجموعه قوانین کیفری پیشرفته دنیا ، به اصل تفرید یا اصل تناسب را مورد توجه قرار میدهند، چه بسا برای ارتکاب جرایم مشابه ، لزوماً مجازات یا تصمیم قضایی مشابه را مناسب نباشد ، بلکه باید به فرد متهم هم توجه شود . امروزه در راستای فردی کردن از چند کانال میتوان اقدام کرد که یکی از آنها ، فردی کردن قانونی میباشد که در آن ، قانونگذار با تعیین ضوابطی ، اصل فردی کردن را مورد لحاظ قرار میدهد . نوع دیگر فردی کردن ، فردی کردن قضایی است که در آن ، برای نیل به این هدف باید اختیاراتی را به دارس تفویض کرد که وی با احراز تمام جنبه ها ، به ویژگیهای شخصیتی افراد توجه کند و بتواند تصمیم متناسب با آنها را صادر کند. مصلحان امور قرار تامین کیفری به انتقاد از روشهای مرسوم صدور قرار تامین کیفری پرداخته اند . زیرا محاکم مستقیماً بر احتمال حضور یا عدم حضور متهم در موعد مقرر متمرکز نمی شوند. دادگاه باید پس از دستگیری متهم ، در مورد روابط خانوادگی ، سوابق شغلی ، مدت زمان اقدامات تامینی و سو پیشینه کیفری بررسی کند تا آن دسته از متهمانی که در معرض خطر قرار ندارند ، به قید التزام شخصی آزاد شوند و از آزادی موقت بهره مند شوند. در مواردی که متهم دارای سابقه اجتماعی مناسب است ، بهتر است از قرار تامینی استفاده شود که منتهی به بازداشت وی نشود. با توجه به اینکه به موجب بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی ،

قوه قضائیه باید برای اصلاح مجرمین برنامه ریزی و اقدام نماید و با توجه به اینکه، این تکلیف قانون اساسی در بستر مراحل مختلف فرآیند کیفری که در چارچوب قوه قضائیه صورت می گیرد، محقق می شود، لذا تناسب قرار تامین کیفری با خصوصیات شخصیتی، روانی، اجتماعی و خانوادگی متهم، خود می تواند در بازپروری و در نهایت پیشگیری از تکرار جرم او موثر واقع شود. بدین ترتیب فردی کردن قرار تامین کیفری یعنی تناسب نوع و میزان قرار با ویژگیهای متهم و نوع جرم ارتكابی، یعنی شاخصهای بالینی و حقوقی (ماده ۱۳۴ قانون آئین دادرسی کیفری) می تواند از لوازم زمینه ساز بازپروری باشد. در این پایان نامه بنا داریم راجع به متناسب و موردی کردن قرار تامین در مواد قانون آئین دادرسی کیفری و لایحه قانون آئین دادرسی کیفری آن را در پرتو یافته های جرم شناسی و مکاتب کیفری بررسی نمائیم لذا از لحاظ حقوقی تناسب قرار تامین با نوع اتهام و ار منظر جرم شناسی تناسب قرار تامین با شخصیت متهم را بررسی نماییم. تا ملاحظه کنیم که نحوه آزادی متهم تا زمان محاکمه و عوامل موثر در آن چگونه بر تصمیمات قضایی مربوط به آن نمایان شود.

(ب) سوالات تحقیق :

بی شک توجه به شخصیت متهم و تناسب در صدور قرار تامین از مسائلی است که همواره باید باید در صدور قرار تامین کیفری به آن توجه شود تا بتواند از لوازم زمینه ساز بازپروری باشد. لذا به منظور دستیابی به این هدف، و تاثیر آن بر تصمیمهای قضایی، سوالهایی مطرح میشود. لذا این پژوهش در پاسخ به این سوالات اساسی است که:

۱- مبنای اصل فردی کردن صدور قرارهای تامین کیفری در فرایند دادرسی کیفری چیست؟

۲- اصل فردی کردن قرارهای تامین کیفری را در قوانین چگونه ارزیابی میشود؟

۳- اصل فردی کردن قرارهای تامین کیفری چه تاثیری در تصمیمات قضایی میتواند داشته باشد؟

۴- اصل فردی کردن قرارهای تامین کیفری چگونه بر تنبه و اصلاح مجرمان تاثیر میگذارد؟

ج) فرضیات تحقیق:

امروزه آثار قرارهای تامین کیفری بر مراحل بعد از تحقیقات مقدماتی بر کسی پوشیده نیست . این

قرارها میتوانند فرایند رسیدگی را جهت دهند . پژوهش درباره "اصل فردی کردن قرارهای تامین

کیفری و پیامد آن بر آن تصمیم قضایی" مبتنی بر این فرضیه هاست که :

۱- مبنای اصل فردی کردن قرار تامین در فرایند دادرسی کیفری رعایت اصول دادرسی عادلانه در

اتخاذ تناسب تامین با شخصیت فردی، اجتماعی، سوابق کیفری متهم و شدت جرم و مجازات میباشد.

۲- در قوانین کیفری ایران، اصل فردی کردن قرار تامین کیفری بصورت پراکنده و نه به صراحت،

پیش بینی شده است.

۳- اصل فردی کردن قرار تامین کیفری تاثیر بسزایی در مرحله صدور حکم، در نحوه، نوع و میزان

صدور حکم کیفری (شدت و حدت مجازات) دارد.

۴- صدور قرارهای تامین کیفری متناسب با توجه به جایگاه و شخصیت متهم میتواند بر اصلاح وی

اثرگذار باشد.

د) سوابق تحقیق:

مراجعه به اسناد و مدارک علمی و کتابهای منتشر شده نشان میدهد که پژوهش در زمینه قرارهای

تامین کیفری، یکی از پهنه های جذاب و پر مخاطب تحقیق در حقوق کیفری است. وجود پایان نامه

های متعدد در مقاطع مختلف تحصیلات تکمیلی، مقالات فراوان، مطالعات تطبیقی گسترده و نیز تالیف آثار ارزشمند بسیاری از حقوقدانان و دانش پژوهان، حکایت از ظرفیت بالای این موضوع، در تحقیق دارد که برخی از آنها در این پژوهش مورد استفاده قرار میگیرند. از جمله پایان نامه هایی که در مورد قرار های تامین کیفری در مقاطع تحصیلات تکمیلی کارشناسی ارشد و دکتری حقوق جزا و جرمشناسی تهیه شده و مستقیم یا غیر مستقیم در تدوین این اثر مورد استفاده قرار گرفته اند که میتوان موارد زیر را نام برد:

۱- قرار بازداشت موقت در حقوق کیفری ایران و اسناد بین المللی، کارشناسی ارشد (ایرج

احمدی، دانشگاه تربیت مدرس)

۲- بازداشت موقت در دیوان اروپایی حقوق بشر، کارشناسی ارشد (سولماز اسماعیلی تاران،

دانشگاه تهران)

۳- بررسی قرارهای تامین کیفری قبل و بعد از انقلاب، کارشناسی ارشد (نجف جابری

سالخورده، دانشگاه تهران)

۴- بررسی قرارهای تامین کیفری در حقوق ایران و فرانسه، کارشناسی ارشد (احمد رضا رضایی،

پردیس قم)

۵- ممنوعیت بازداشت خودسرانه، کارشناسی ارشد (ارام منافی فسقندیس، دانشگاه شهید بهشتی

(

۶- قرار بازداشت موقت در حقوق کیفری ایران و اسناد بین المللی ، کارشناسی ارشد (سعید

کشوری باغان، دانشگاه شهید بهشتی)

۷- نقش قراردادهای تامین کیفری بر جمعیت زندانها ،مقطع دکتری(محمد مهدی انجم شعاع

، پردیس قم)

و علاوه بر اینها از کتب ارزشمند آیین دادرسی کیفری همچون ، آیین دادرسی کیفری دکتر

محمد اشوری ، کتاب آیین دادرسی کیفری دکتر محمود اخوندی ، کتاب آیین دادرسی

کیفری دکتر علی خالقی و ... همگی در جای خود اثار ارزشمندی هستند، استفاده شده است.

با این همه اصل فردی کردن قرار تامین کیفری و اثار ان بر مراحل بعداز خود در هیچ یک از

اثار فوق به طور مفصل مورد بحث قرار مورد بحث قرار نگرفته است . به بیان دیگر مطالعاتی

که تاکنون درباره قراردادهای تامین کیفری صورت گرفته هر یک به گونه ای حقوق و ازادی

متهمان ، تضمین حقوق قربانیان جرم ، امنیت و نظم اجتماعی و سایر مسائل مربوط به قراردادهای

تامین کیفری را مورد توجه قرار داده اند . لیکن توجه به اصل تناسب در صدور قرار تامین

کیفری ، از این منظر که میتواند منجر به ایجاد اثری شود به جرات میتوان گفت که در هیچ

کدام از اثار بالا مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است . و این پژوهشی میتواند با فراهم آوردن

اطلاعات لازم ، تاثیر قراردادهای تامین کیفری را بر فرایند رسیدگی ، تبیین نماید.

(۵) اهداف تحقیق:

اگر چه در قانون آیین دادرسی در ماده ۳۵، برای مواردی، بازداشت موقت اجباری دانسته شده است، ولی در ماده ۱۳۴ قانون آیین دادرسی کیفری با بیان دو دسته معیار عینی و معیار ذهنی، بازپرس را به صدور قرار تامین کیفری متناسب مکلف میکند. چه بسا صدور قرار تامین متناسب می تواند در بازپروری یزهکاران موثر واقع شود. علاوه بر این، امروزه مسئله صدور قرار تامین کیفری و تناسب آن با متهم یکی از مسائل کاربردی است که تحقیق های زیادی را میطلبد. نگارنده در این تحقیق قصد دارد علاوه بر تبیین اصل فردی کردن، موارد شمول آنرا نسبت به قرارهای تامین، شرح دهد تا با توجه به شخصیت متهم، نوع جرم ارتكابی و سوابق متهم همگی در صدور قرارهای تامین کیفری موثر باشند. به علاوه، نگارنده بر آنست تا بررسی نماید که اصل فردی کردن قرارهای تامین کیفری بر صدور تصمیمات قضایی بعد از آن تاثیر بسزایی دارد. اهمیت موضوع در مرحله پس از صدور قرار اشکار میشود، که صدور قرار نامتناسب میتواند آثار سوئی از جمله افزایش جمعیت زندان را به دنبال داشته باشد که، این افزایش میتواند پیامدهای سنگینی را بر جامعه تحمیل کند.

۱- قرار تامین کیفری با لحاظ نحوه ی صدور آن، بر حکم صادره اثر می گذارد.

۲- با توجه به کاربردی بودن موضوع (قرار های تامین کیفری) مواردی از نمونه های عملی جهت تبیین رویه مورد بررسی قرار گرفته است.

۳- تشکیل پرونده شخصیت در صدور قرار تامین متناسب موثر خواهد بود.

بدین ترتیب بود که نگارنده ضرورت انجام تحقیق درباره موضوع، بیش از پیش احساس می شد و نگارش در چنین موضوعی را بر خود لازم می دید.

و) روش تحقیق:

نگارنده با بهره گیری از روش توصیفی - تحلیلی، به بررسی منابع داخلی و قوانین کیفری مرتبط با موضوع تحقیق شده است. به منظور فراگیر بودن موضوع تحقیق (منظور بحث کلی در مورد قرارهای تامین کیفری است)، تحولات قانونی قرارهای تامین، از قوانین موقتی محاکمات جزایی ۱۲۹۱ تا لایحه جدید قانون آیین دادرسی کیفری که به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده، و آثار بالقوه فردی کردن قرارهای تامین کیفری، در یک مطالعه کتابخانه ای بررسی قرار گرفته تا نشان داده شود، قرارهای تامین کیفری از لحاظ نظری چگونه میتواند بر فرایند رسیدگی تاثیر گذار باشد. همچنین در این تحقیق، مقررات مذکور، بامفاد برخی اسناد بین المللی مقایسه میشود و میزان انطباق قوانینبه منظور یکسان سازی قوانین در جهت اصلاح و بازپروری بزهکاران نیز بررسی میشود.

ز) تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح:

اصل فردی کردن: در این اصل برای اتخاذ هر تصمیم قضایی به شخصیت فرد مورد نظرتوجه میشود تا با لحاظ آن تصمیم با ویژگی شخصیتی وی متناسب باشد.

دادرسی کیفری: به مجموعه اصول و مقرراتی اطلاق می شود که ناظر به سازمان و صلاحیت مراجع انتظامی و قضایی در خصوص کیفیت کشف جرم، تحقیقات مقدماتی راجع به جرایم، تعقیب متهمان، نحوه رسیدگی و محاکمه در دادگاه کیفری، صدور رای، تجدیدنظرخواهی از اراء صادره و اجرای احکام کیفری است.

قرار تامین کیفری: نهادی است که پس از دستگیری متهم، برای دسترسی به وی در تمام مراحل دادرسی نسبت به حضور در جلسات دادگاه در قبال او صادر میشود.

تصمیمات قضایی: در هر مرحله از فرایند دادرسی کیفری مقام قضایی برای پیشبرد دادرسی و جلوگیری از اطاله دادرسی و برای هر امر، مقتضی آنرا صادر میکند.

پرونده شخصیت متهمان: گزارشی از وضعیت از وضعیت و شرایط خاص اجتماعی، جسمانی و روانی متهم است که توسط گروهی از متخصصان پزشکی، روانپزشکی و مددکاران اجتماعی، تهیه و تکمیل شده، بر حسب مورد و دیدگاه نظام های دادرسی به قضات تحقیق و رسیدگی ارائه می شود، تا به هنگام تعیین هر واکنش مناسب کیفری استفاده شود.

بازداشت موقت: یکی از قرارهای تامین کیفری است که با توجه به دلایل و امارات موجود در پرونده و نص قانونی صادر می شود، که منجر به سلب آزادی متهم میشود.

متهم: هر فردی که بر اساس دلایل یا قرائن کافی نزد مقامات قضایی، ارتکاب یک یا چند جرم به وی نسبت داده شود متهم نام دارد.

ح) مشکلات و تنگناهای تحقیق:

این تحقیق بسان همه پژوهش ها فارغ از مشکلات نبود. اختلاف نظر در تفسیر قوانین، نابسامانی رویه ها تفاوت امارهای مختلف، ناهم خوانی بعضی بخشنامه ها با مقررات و یا انتظارات جامعه از دستگاه عدالت کیفری، از جمله عواملی هستند که تحلیل متقن و نتیجه گیری قاطع رادر مسائل حقوقی مشکل میکند. از جمله مشکلاتی که موجب دشواری انجام تحقیق و تاثیران کار اشکار بود، فقدان سابقه

تحقیقاتی بصورت منسجم در موضوع بوده است. همچنین منابع خارجی گسترده ای هم در مورد موضوع تحقیق وجود نداشته است که بتواند مطالب عمیقی را به نگارنده منتقل کند. علاوه بر این، نگارنده برای بررسی موضوع مورد بحث با مشکلاتی از قبیل عدم دسترسی به ارشيو اراء صادره توسط دادگاهها و عدم ارتباط کامل با دادسرا برای اطلاع از موضوع مورد بحث و عدم دسترسی کامل به منابع خارجی روبرو بوده است. همچنین نگارنده برای دسترسی به پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری نیز با سختگیری کتابخانه ها دانشگاهها برای استفاده روبرو بوده است.

ط) سازماندهی تحقیق:

با چنین نگرشی به موضوع و با در نظر داشتن سوالات و فرضیات اساسی، در آغاز، کلیاتی درباره قرارهای تامین کیفری، مطالب این پژوهش در دو بخش ارائه شده است. در بخش اول به تحلیل حقوقی - جرمشناختی فردی کردن قرارهای تامین کیفری پرداخته شده است: فصل اول به تحلیل حقوقی پرداخته شده است و در فصل دوم به تحلیل جرمشناختی فردی کردن قرارهای تامین کیفری پرداخته است. در بخش دوم به آثار فردی کردن قرارهای تامین کیفری بر تصمیم های قضایی پرداخته شده است. در فصل اول، به آثار جرمشناختی - کیفر شناختی فردی کردن پرداخته شده است و در فصل دوم به آثار حقوقی فردی کردن پرداخته است. و هر فصل به گفتارهای مرتبط با موضوع تقسیم می شود، و در پایان با بررسی تمام جوانب موضوع به نتیجه گیری دست یافته است و با ارائه پیشنهادهایی، راهکارهایی را در جهت فردی کردن قرار های تامین کیفری بیان کرده است.

کلیات:

انواع قرارهای تامین کیفری در قانون آیین دادرسی کیفری

۱- قرار آزادی متهم با قول شرف

این قرار که ضعیف ترین نوع از انواع قرارهای تامین کیفری است به موجب اصلاحات سال ۱۳۳۵ در قانون اصول محاکمات جزائی وارد قوانین موضوعه کشور ما شد و در قانون ما ضمانت اجرائی ندارد و ضمانت اجرای آن، معنوی است، غالباً این قرار برای افرادی که از موقعیت اجتماعی خاصی برخوردارند و یا در خصوص جرائم سبک و کم اهمیت صادر می شود. در این قرار همانگونه که از نام آن مستفاد می شود متهم شرف و حیثیت خود را وثیقه حضور خود در مرحله تحقیقات، دادرسی و سرانجام اجرای حکم قرار می دهد و این قرار در عمل کمتر مورد اقبال قضات قرار می گیرد.

۲- قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام

با این قرار از متهم خواسته می شود، تا زمان ختم پرونده و اجرای حکم، مستلزم گردد که هر گاه در خصوص مسائل پرونده اتهامی احضار گردید در وقت تعیین شده حضور یابد و چنانچه حاضر نشد وجه التزام را پرداخت کند قانونگذار اعتبار این قرار را تا ختم محاکمه و اجرای حکم بیان داشته، بدیهی است ختم محاکمه هیچ تاثیری در تامین ندارد و وقتی اجرای حکم را بیان می کنیم ختم محاکمه را نیز در بر می گیرد، هر چند قید ختم محاکمه در بند دوم ماده ۱۲۹ قانون ۱۲۹۰ هم وجود داشت اما قانونگذار ۱۳۷۸ که در مقام اصلاح قانون برآمده باید این قید را حذف می نمود.

ایراد دیگری که در بند دوم ماده ۱۳۲ وارد است این است که قانونگذار ایمان داشته است که در صورت استنکاف متهم از پذیرش، قرار تبدیل به وجه الكفاله می شود در حالی که التزام به حضور، يك دستور قضائی است و در صورت عدم انجام ان باید متهم بازداشت شود، نه اینکه تبدیل به وجه الكفاله شود. حتی اگر بپذیریم که در صورت استنکاف متهم قرار باید تشدید شود باید قانونگذار قید می کرد و در صورت استنکاف تبدیل به قرار اخذ كفيل نه تبدیل به وجه الكفاله، چه انکه وجه الكفاله در قالب عقد كفالت معنی پیدا می کند.

ایراد سوم این بند ان است که به صراحت تبصره ۲ ماده ۱۳۹ اعتبار قرار تامین فقط تا شروع به اجرای حکم است نه اجرای حکم.

۳- قرار اخذ كفيل

در قرار التزام با تعیین وجه التزام، شخص متعهد و ملزم بود که هرگاه احضار شود در وقت تعیین شده حاضر شود و موضوع به شخصی دیگری سرایت نداشت. در قرار اخذ كفيل، شخص دیگری ملزم

می شود که هرگاه متهم احضار شود و حضور نیابد و کفیل هم نتواند او را معرفی کند وجه الکفاله را پرداخت نماید. میزان وجه الکفاله هم با توجه به وضع پرونده تفاوت می کند و مبلغ ثابتی نیست که میزان آن با توجه به اهمیت جرم، سوابق متهم، سن و ... متغیر می باشد.

اول: اقدام متهم در مقابل قرار

الف- معرفی کفیل: یعنی متهم شخصی را که مهیای کفالت است معرفی می نماید. در این صورت اگر قاضی صادر کننده که در اعتبار کفیل را محرز دانست قرار قبولی کفالت صادر می کند و ذیل آن را کفیل امضاء می نماید، معنی صدور قرار قبولی کفیل آن است که هر وقت لازم شود و متهم بدون عذر موجه حاضر به کفیل باید مراجعه شود تا متهم را معرفی کند و در غیر این صورت وجه الکفاله از او اخذ می شود.

ب- تبدیل به وثیقه: تقاضای تبدیل قرار کفالت به وثیقه از جانب متهم مطرح می شود. در این صورت چون تقاضای متهم معقول است و نمی تواند کفیلی معرفی کند قرار او تبدیل به وثیقه شود که شدید تر از کفالت است. دادگاه این تقاضا را می پذیرد. بعد از تبدیل به وثیقه متهم می تواند با تودیع وثیقه و صدور قرار قبولی، آزاد شود، وثیقه را ممکن است شخصی غیر از متهم تامین بنماید.

زمان پرداخت وجه الکفاله - بر طبق ماده ۱۳۵ در صورت فرار متهم یا عدم دسترسی به او در مواردی که حضور متهم ضروری تشخیص داده شود کفیل ملزم به پرداخت وجه الکفاله خواهد بود. با این توضیح که به کفیل اخطار می شود ظرف بیست روز متهم را تسلیم نماید. در صورت ابلاغ واقعی اخطاریه و عدم تسلیم به دستور رئیس حوزه قضائی وجه الکفاله اخذ می شود.